

BIBLICUM ŚLĄSKIE

III EDYCJA

CYKL – EGZEGEZA LISTÓW ŚWIĘTEGO PAWŁA

Wykład 16 – Listy do Tymoteusza, List do Tytusa oraz List do Filemona - analiza egzegetyczna

PIERWSZY LIST DO TYMOTEUSZA (analiza egzegetyczna)

Adres (1,1-2). Paweł "apostoł Chrystusa Jezusa według nakazu Boga" pisze do Tymoteusza "swego prawowitego dziecka w wierze".

1. Przepowiadanie Ewangelii (1,3-20)

Pierwszy List do Tymoteusza zamierza głównie przestrzec przed błędami i zachęcić do obrony prawdziwej nauki. Tymoteusz powinien upomnieć fałszywych nauczycieli, odwołując się do swego autorytetu, aby nie szerzyli błędów. Fałszywi nauczyciele podają się za znających Prawo, ale w rzeczywistości prawo jest przeciwko nim. Prawo potępia bowiem wszystko, co nie jest zdrową nauką. To, co Apostoł wypowiada, mówi dzięki wierności otrzymanemu powołaniu. Jest ono objawem miłosierdzia Bożego, które z prześladowcy uczyniło Apostoła. To powołanie i zadanie zostało przekazane Tymoteuszowi. Mocą otrzymanej misji, umocniony wygłoszonymi o nim prorocत्वami, Tymoteusz powinien prowadzić dobrą walkę jako chrześcijanin i jako głosiciel Chrystusa. Dla tej walki Tymoteusz potrzebuje wiary oraz właściwie ukształtowanego sumienia; jego utrata jest katastrofą dla człowieka.

2. Organizacja kultu (2,1-15)

Paweł poucza teraz Tymoteusza o sposobie sprawowania kultu. W modlitwach Kościoła należy pamiętać o wszystkich, a zwłaszcza o tych, którzy sprawują władzę zwierzchnią, aby chrześcijanie mogli prowadzić życie ciche i spokojne, pełne pobożności i godności. Motywem takiej modlitwy jest zbawcza wola Boża, która obejmuje wszystkich. Boża wola zbawienia wszystkich jest potwierdzona faktem, iż jeden jest pośrednik pomiędzy Bogiem i ludźmi - Człowiek Jezus Chrystus, który dokonał odkupienia. W czasie nabożeństw zarówno mężczyźni, jak i kobiety powinni zachować się odpowiednio.

3. Biskupi i diakoni (3,1-16)

W wyborze przewodzących wspólnocie biskupów Tymoteusz powinien pamiętać, aby kandydat posiadał wymagane przymioty, To samo odnosi się do ustanawiania diakonów oraz diakonis. Paweł pisze to wszystko w tym celu, aby Tymoteusz wiedział, jak ma zachować się i postępować w Kościele, który jest domem Bożym, nowym zgromadzeniem, ludem poświęconym, kolumną prawdy. Prawdą powierzoną Kościołowi jest sam Chrystus, który objawił się w ciele, ukazany został mocą Ducha Świętego jako nieskazitelny, był uwielbiony pośród aniołów, głoszony poganom, przyjęty przez świat, wstąpił do nieba w tajemnicy Wniebowstąpienia.

4. Zadania pasterskie Tymoteusza (4,1-6,2)

a) Wskazania ogólne (4,1-16). Przedłożywszy w krótkiej formule wielką tajemnicę chrześcijańskiej religijności, Paweł wskazuje ponownie na pojawienie się fałszywych nauczycieli, na fałszywe doktryny, jak odrzucanie małżeństw oraz nakazy dotyczące posiłków. Nauczając prawdy, Tymoteusz stanie się dobrym sługą Chrystusa przyodziewając się w cnotę pobożności. Jest ona pożyteczna w wielu sprawach. W ten i inny jeszcze sposób Tymoteusz niechaj staje się wzorem dla wiernych: niech więc czyta uważnie księgi święte, pamięta o zgromadzeniach liturgicznych, niechaj zachęca i poucza pamiętając o charyzmacie, który otrzymał za pośrednictwem prorocstwa i przez włożenie rąk kolegium prezbiterium. Jeśli Tymoteusz będzie zachowywał pilnie podane wskazania, zbawi siebie samego oraz tych, którzy go słuchają (4,6-16).

b) Postępowanie wobec różnych kategorii wiernych (5,1-16). Po tych ogólnych uwagach Paweł przechodzi do pouczeń dotyczących zachowania się wobec osób starszych, wobec ludzi młodych oraz wdów. W sprawie tych ostatnich sposób zachowania się zależy od tego, czy są rzeczywiście samotne, czy też pozostają wśród dzieci i rodziny. Przyjmowanie tych, które pragną poświęcić się Panu, wymaga roztropnego osądu. W stosunku do prezbiterów Tymoteusz powinien dbać o ich godność, zachować roztropność w wypadku wniesienia wobec nich oskarżeń, powinien napominać, jeśli błędzą, być bezstronnym w osądzeniu ich spraw i nie nakładać pochopnie rąk, dobrze rozeznawszy się w przymiotach kandydatów. Niewolników niechaj Tymoteusz zachęca, by zachowali szacunek dla swych panów.

5. Uwagi końcowe: prawdziwi i fałszywi nauczyciele (6,3-19)

Po tych instrukcjach porządkujących życie wspólnoty Paweł powraca do tematu fałszywych nauczycieli: piętnuje ich pychę oraz chciwość, podkreślając jak wielkim dobrem jest pobożność i jak wielkim złem jest miłość pieniądza.

Tymoteusz powinien oprzeć się temu wszystkiemu jako dobry bojownik o wiarę. Obowiązek czuwania jest nieustannym zadaniem pasterzy aż do chwalebego ukazania się Jezusa. Końcowe napomnienia mają na uwadze bogaczy oraz ich obowiązki społeczne. Zachęca również do zachowania depozytu wiary, do unikania próżnych i bezsensownych dysput, odległych od prawdziwej wiary. Paweł kończy list życzeniem dla Tymoteusza i całej wspólnoty.

DRUGI LIST DO TYMOTEUSZA (analiza egzegetyczna)

Adres i dziękczynienie wstępne (1,1-5). Z wyjątkiem kilku szczegółów adres podobny jest do adresu w 1 Tm. Paweł dziękuje Bogu wspominając szczerą wiarę Tymoteusza, a także wiarę jego matki i babki.

1. Walka i cierpienie Tymoteusza dla Ewangelii (1,6-2,13)

Odnawiając w sobie otrzymany dar duchowy Boga, Tymoteusz potrafi znaleźć moc do cierpienia wraz z Pawłem dla Ewangelii. Ta Ewangelia to realizacja zamiaru Bożego, który postępuje i rozwija się od wieków, aż do ujawnienia się Chrystusa zmartwychwstałego. Mając przed oczami przykład Apostoła, który odważnie cierpi dla Ewangelii w przekonaniu, że nie zostanie zawstydzony, Tymoteusz powinien ożywić swoją odwagę. Paweł nawołuje, aby Tymoteusz zachował zdrową naukę, depozyt otrzymany od samego Pawła, czerpiąc moc od Ducha Świętego, który w sposób szczególny pozostaje w tych, na których zostały włożone ręce. Tymoteusz, wiedząc, że niektórzy spośród uczniów odstąpili od Pawła, powinien zaczerpnąć siły w Chrystusowej łasce i przekazać w nieprzerwanej sukcesji pouczenia otrzymane od Apostoła.

Aby zachęcić do odważnego cierpienia dla Ewangelii, Paweł przywołuje na pamięć perspektywę nagrody. Czyni to przy pomocy trzech obrazów. Tak więc żołnierz, który dokonuje zaciągu, nie zajmuje się dotychczasowymi sprawami życia prywatnego, bo tylko wtedy może znaleźć uznanie u tego, kto go zaciągnął. Takim to właśnie dobrym żołnierzem ma być Tymoteusz. Także zapaśnik otrzymuje nagrodę tylko wtedy, kiedy walczy zgodnie z obowiązującymi zasadami. Rolnik, który się trzyma pracą w polu, ma prawo zabrać owoce z pola. Innym motywem umocnienia odwagi - zdaniem Apostoła - jest zmartwychwstanie Jezusa. Należy umieć z Nim współcierpieć aby królować wraz z Nim.

2. W jaki sposób stać się pasterzem czuwającym (2,14-4,5)

Tymoteusz powinien wiedzieć, w jaki sposób prowadzić walkę przeciwko herezjom. Przede wszystkim powinien przypominać wierzącym, aby nie oddawali się próżnej gadaninie. On sam powinien głosić słowo prawdy unikając niedouczonej i światowych dociekań. Pośród zwodzicieli są np. tacy, którzy głoszą, że zmartwychwstanie już nastąpiło. Głoszonym błędem przeciwstawia się Budowla umocniona przez Boga samego, tj. Kościół. Można go uzmysłwić sobie jako wielki dom. Ale podobnie jak w domu są narzędzia o różnej wartości, tak też i w Kościele oprócz dobrych są także i tacy, którzy szerzą błędy i od których należy trzymać się z dala, jeśli chce się naprawdę być pożytecznym narzędziem Bożym. W celu zwalczania błędów, a nie ludzi błędzących, Tymoteusz powinien powściągać swą młodzieńczą porywczosć, powinien odznaczać się cnotami chrześcijańskimi, w szczególności miłością i pokojem, aby unikać sporów. Krótko mówiąc, aby mógł nauczać z pożytkiem, powinien być życzliwy dla wszystkich. Paweł nie tylko poucza Tymoteusza, w jaki sposób ma obchodzić się z tymi, którzy obecnie niepokoją Kościół, ale również przestrzega przed przyszłymi szerzycielami błędów. W ostatnich bowiem czasach pojawiają się ludzie pełni wad, obłudnicy, posługujący się niecnymi środkami dla szerzenia fałszu. Takich ludzi Tymoteusz powinien unikać.

Ważnym dowodem wierności Tymoteusza jest jego znajomość ksiąg świętych. Księgi te mają w sobie moc wychowywania i nauczania, mogą uczynić Tymoteusza rozeznanym w Bożych tajemnicach. Tego rodzaju rozeznanie nie jest czysto intelektualnym poznaniem, ale takim, które otwiera drogę do zbawienia. Uzasadnia powyższe właściwości Pisma fakt, iż jest ono natchnione przez Boga. Dlatego Pismo służy do nauczania, poprawiania, do wychowywania w sprawiedliwości. Tak przygotowany Tymoteusz powinien cały oddać się głoszeniu słowa Bożego. Przyjdzie jednak czas, kiedy ludzie nie potrafią znieść zdrowej nauki, ale szukać będą nowości i takich nauczycieli, którzy spełnią ich oczekiwania.

3. Paweł u kresu życia daje ostatnie polecenia (4,6-18)

Udzieliwszy napomnień i wskazówek swemu umiłowanemu uczniowi, Paweł zapowiada swój bliski koniec. Jest to dodatkowy powód, aby Tymoteusz przyjął pouczenia Apostoła jako testamentalne dziedzictwo. Paweł ogląda swoje życie jako ofiarę złożoną Bogu i przewiduje rychły jej koniec, czyli wylanie krwi. Znajdując się w przededniu tego wydarzenia, może zaświadczyć, że wypełnił swoje zobowiązanie apostołskie. Był wierny Temu, który go wezwał. Oczekuje przeto słusznie i niezachwianie nagrody.

Szereg drobnych informacji zamyka list. U schyłku swego życia Apostoł czuje, że Pan stał się dla niego bliski i dodaje mu sił.

Pozdrowienia końcowe (4,19-22)

TEKSTY O WŁOŻENIU RĄK:

1 Tm 4,14; 5,22; 2 Tm 1,6

(egzegeza)

1 Tm 4,14: *"Nie zaniedbuj w sobie charyzmatu, który został ci dany za sprawą proroctwa i przez nałożenie rąk kolegium prezbiterów. "*

1 Tm 5,22: *"Na nikogo rąk pośpiesznie nie wkładaj ani nie bierz udziału w grzechach cudzych!"*

2 Tm 1,6: *"Z tej właśnie przyczyny przypominam ci, abyś rozpalił na nowo charyzmat Boży, który jest w tobie, przez nałożenie moich rąk."*

Tekst pierwszy i trzeci (1 Tm 4,14; 2 Tm 1,6) odnosi się do włożenia rąk na Tymoteusza; w tekście drugim (1 Tm 5,22) mowa jest o wkładaniu rąk Tymoteusza na innych. W ST wspomniany jest ryt wkładania rąk w celu *błogosławieństwa*. Tak więc Jakub, błogosławiąc synów Józefa, kładzie ręce na ich głowach (Rdz 48,14-20). Podobnie czyni Jezus błogosławiąc przynoszone do Niego dzieci (Mt 19,13-15; por. Mk 10,16). W Biblii znane jest również wkładanie rąk jako błogosławieństwo chorych w celu ich uleczenia (2 Krl 5,11). Przykładów dostarczają zwłaszcza teksty nowotestamentalne: Jezus kładł ręce na chorych (por. Mk 5,23; 6,5; 7,32; 8,23.25).

Istnieje także inne znaczenie biblijnego gestu wkładania rąk, a mianowicie *przekazanie posiadanej władzy*. W ST Mojżesz kładzie ręce na Jozuego w celu przekazania władzy (por. Lb 27,16-23; Pwt 34,9). Także Izraelici kładli ręce na lewitów wyznaczając ich w ten sposób w imieniu wspólnoty do służby Bogu (Lb 8,10). Do tego gestu nawiązywali wg Dz przełożeni wspólnoty chrześcijańskiej nakładając ręce i wyznaczając w ten sposób do pełnienia stałego urzędu we wspólnocie (6,6; 13,3).

Zgodnie z tym biblijnym zwyczajem Paweł nałożył ręce na Tymoteusza (2 Tm 1,6). Mocą włożenia rąk Tymoteusz otrzymał stały dar od Boga. Jest to dar wewnętrzny, który Tymoteusz winien ożywiać i rozpalać. Z kontekstu wynika, że Tymoteusz otrzymał dary Ducha Świętego (Ducha mocy, miłości i umiarkowania: 1,7), które przysposabiają go do współpracy i współcierpienia wraz z Pawłem w przepowiadaniu Ewangelii (1,8; 2,3), w strzeżeniu i przekazywaniu depozytu (1,14; 2,2), w kierowaniu i przewodzeniu wspólnocie.

Wyznaczenie Tymoteusza do przewodzenia wspólnocie i do nauczania znajduje się również u podstaw tego włożenia rąk, o którym mówi 1 Tm 4,14. Także tutaj idzie o dar, który został dany Tymoteuszowi, dar wewnętrzny i stały, którego nie powinien lekceważyć, ale mocą tego daru spełniać zadania, które przed nim stoją. W tym tekście pojawiają się dwie ważne kwestie. Idzie o to, jakie znaczenie posiada sformułowanie *διὰ προφητείας*. Z punktu widzenia gramatyki mógłby to być acc. plur. Należałoby wówczas przełożyć: "zgodnie z proroctwami". Ponieważ dla wyrażenia "zgodnie z proroctwami" zazwyczaj

używany jest przyimek κατά, dlatego bardziej prawdopodobne jest przyjęcie owego δὲ jako przyimka z genitivus. Znaczenie całej wypowiedzi byłoby wówczas następujące: włożeniu rąk na Tymoteusza towarzyszyło proroctwo, tj. natchnienie prorockie otrzymane przez Pawła oraz innych prezbiterów. Ono to podsunęło wybór Tymoteusza i objawiło go jako odpowiedniego dla spełnienia Bożych planów.

Drugie pytanie dotyczy wyrażenia: "*przez nałożenie rąk prezbiterium*". Według niektórych wyrażenie to przypomina żydowski zwyczaj powoływania na urząd rabina i oznaczałoby dosłownie: *dla wprowadzenia do grupy starszych*. Sens wyrażenia w 1 Tm 4,14 byłby zatem taki: na Tymoteusza ręce nałożył jedynie Paweł, i w ten sposób wprowadził go pomiędzy starszych (prezbiterów). Takiemu rozumieniu zdaje się jednak sprzeciwiać okoliczność, iż Tymoteusz nigdy nie jest nazwany prezbiterem. Wydaje się, że znaczenie "prezbiterium" w tym miejscu jest czynne, tzn. nałożenia rąk dokonało, obok Pawła, kolegium prezbiterów.

Również tekst 1 Tm 5,22 był różnie interpretowany. Wg jednych idzie tu o pojednanie grzeszników, czyli ryt pokutny. Sens zalecenia byłby następujący: Tymoteusz nie powinien zbyt pochopnie dopuszczać grzeszników do pojednania. Bardziej jednak prawdopodobna jest ta interpretacja, która mówi o włożeniu rąk dla udzielenia określonego urzędu we wspólnocie. Ryt włożenia rąk podczas pojednania grzeszników jest - jak się wydaje - późniejszy.

LIST DO TYTUSA (analiza egzegetyczna)

Adres (1,1-4). Paweł rozpoczyna List do Tytusa krótkim objaśnieniem urzędu apostołskiego. Apostolat polega na służeniu Bogu w celu doprowadzenia do wiary tych, których Bóg wybrał i powołał. Dzięki apostołowi dostępują oni prawdy, która łączy ich z Bogiem i daje nadzieję życia wiecznego. Na tym bowiem polega obietnica Boża dana w odległych czasach, objawiona przez Jezusa i głoszona w Ewangelii. Do tego głoszenia powołany został także Paweł.

1. Tytus i organizacja Kościołów (1,5-16)

Po słowach pozdrowień Paweł podaje pouczenia odnoszące się do organizacji wspólnoty. Wymaga, aby we wszystkich miastach zostali ustanowieni przełożeni - prezbiterzy i biskupi rozporządzający odpowiednimi przymiotami. Potrzeba ustanowienia odpowiednich ludzi, zdolnych do przekonywania, jest tym większa, im częściej we wspólnocie kretańskiej pojawiają się fałszywi nauczyciele pochodzący zwłaszcza z judaizmu. Tytus z łatwością rozpozna zwodzicieli: ich religijność objawia się w słowach; swymi czynami dowodzą, że nie oddają czci Bogu ani też nie miłują Go szczerze.

2. Tytus a zasady życia wierzących (2,1-3,11)

Z kolei Paweł przechodzi do omówienia obowiązków poszczególnych grup wierzących, osób starszych i młodzieży, i w ogóle wszystkich innych, także niewolników. Tytus sam powinien dawać przykład czynów dobrych, zapewniając w szczególności wierzącym nieskażoną i zdrową naukę. Istnieje głęboka racja, dla której niewolnicy i wszyscy chrześcijanie powinni wypełniać obowiązki przynależne każdemu: jest nią zamiar Boga dotyczący zbawienia przez Jezusa Chrystusa. W Nim to właśnie, we wszystkich wydarzeniach Jego życia, w Jego śmierci i zmartwychwstaniu objawiła się dobroć Boga pragnąca zbawić wszystkich ludzi. To "ukazanie" się łaski Boga w osobie i czynach Jezusa miało na celu przygotowanie do prowadzenia życia zgodnego z nowym stanem ludzi zbawionych. Zobowiązuje nas ona na co dzień do porzucenia bezbożności i pragnień światowych, i prowadzenia, w okresie oddzielającym nas od powtórnego przyjścia Jezusa, życia pełnego mądrości i wstrzeźliwości, sprawiedliwości i pobożności. Tego wszystkiego Tytus winien nauczać. Chrześcijanie powinni też pamiętać o tym, kim byli przed swym nawróceniem, a byli pełni grzechów i wad. Nie dzięki własnym siłom zostali zbawieni, ale dzięki dobroci i miłosierdziu Boga Zbawiciela.

Te oto wielkie prawdy powinny porządkować życie chrześcijan. Tytus ma zachęcać do takiego właśnie myślenia i odpowiedniego postępowania. Powinien zarazem unikać próżnych dociekań tych, którzy wprowadzają zamieszanie przez głoszenie błędnej nauki.

3. Ostatnie zalecenia i pozdrowienie (3,12-13)

Przybycie Artemasa lub Tychika pozwoli spotkać się w Nikopolis. Apostoł oczekuje powrotu wysłanych uprzednio Zenasa i Apollosa. Pozdrowienie zamyka list

LIST DO FILEMONA (analiza egzegetyczna)

1. ADRES I POZDROWIENIE (1-3)

Paweł i Tymoteusz kierują pismo do Filemona, *"umilowanego współpracownika"*, do Apfii, chrześcijanki, do Archippa, *"towarzysza broni"* oraz całego Kościoła gromadzącego się w jego domu.

2. DZIĘKCZYNIENIE (4-7)

Paweł dziękuje Bogu za miłość i wiarę Filemona, które już nieraz pokrzepiały "świętych".

3. FILEMON POWINIEN PRZEBACZYĆ SWEMU NIEWOLNIKOWI ONEZYMOWI (8-16)

Paweł, przebywający w więzieniu, zachęca Filemona do darowania i przyjęcia zbiegłego niewolnika Onezyma. Onezym został nawrócony przez Pawła w więzieniu. Apostoł zwraca go właścicielowi jako "*brata umiłowanego*" (16).

4. WZAJEMNE DŁUGI (17-20)

Filemon niechaj policzy Pawłowi szkodę wyrządzoną przez Onezyma. Ale też niech przypomni sobie, że i on sam ma pewne długi wdzięczności zaciągnięte u Apostoła.

5. NADZIEJE PAWŁA (21-22)

Paweł ma nadzieję, iż Filemon uczyni więcej niż to, o co jest proszony. Poza tym Paweł spodziewa się uwolnienia i rychłego odwiedzenia Kolosów.

Pozdrowienia końcowe i błogosławieństwo (23-25); Apostoł wymienia te same osoby co i w Kol 4,12.14.